

Didžiausią gyvenimo dovaną jubiliatė gavo prieš trisdešimt metų

Sausio 13-osios atminimo medalių bibliografei Paulei Mikelinskaitei įteikė Prezidentas Valdas Adamkus, 2002 m. *Vilniaus JASINEVIČIAUS nuotrauka*

Sigitas KANIŠAUSKAS

Žvelgdamas į svarbiausius mūsų krašto kultūrinius

renginius iš Vilniaus atvykstančią bibliografę Paulę Mikelinskaitę, niekaip negali patikėti, kad šiai mielai, visada besišypsančiai ir visiems

gerą, nuoširdų žodį surandantį kraštiečiai kovo 12-ąją sukako 90 metų. Beveik iki pat garbingo jubiliejaus P. Mikelinskaitė dirbo Lietuvos kultūros tyrimų institute. Prašymą išeiti iš darbo ji parašė paskutinę vasario dieną. Paskutinė krašties darbo diena institute turėjo būti kovo 31-oji, tačiau įvykių paskubino mėnesio viduryje paskelbtas karantinas.

Su jubiliatu susitikome dar vasariškai šiltą rugsėjį jos bute sostinėje, Žirmūnų gatvės paskutiniame penkiaaukščiame name. Svetinga šeimininkė, rodydama gautus sveikinimus, įsimintinas asmeninio gyvenimo akimirkas įamžinusias fotografijas, tvirtino, kad didžiausią dovaną gavo 60-mečio išvakarėse, kuomet 1990 m. kovo 11-ąją Aukščiausioji taryba-Atkuriamasis Seimas priėmė Lietuvos Nepriklausomybės atkūrimo aktą.

Didžiausią gyvenimo dovaną jubiliatė gavo prieš trisdešimt metų

(Atkelta iš 1 p.)

Keturių brolių seselė

Tokiu pavadinimu prieš penkerius metus pasirodė P. Mikelinskaitės autobiografinis straipsnis krašto istorijos ir kultūros žurnale „Šiaurietiški atsivėrimai“ (2015 m. Nr. 1). Jis byloja stiprų emocinį ryšį su keturiais broliais: dvyniais Kazimieru ir Valentinu bei ypač su jaunesniais – Petru ir Jonu. Pašnekovė sakė, kad namuose tėvai ir vaikai vieni kitus vadindavo mažybiniiais vardais. Šeimos pagrandukę Paulę broliai meiliai vadindavo Povilyte. Rašytojas Jonas Mikelinskas net vieną savo knygos dedikaciją seseriai užrašė šiuo iš vaikystės atėjusiu vardu. Suaugę broliai į seserį dažniausiai kreipdavosi – Paule, Paulyte. Šiltais žodžiais jubiliatė prisimena ne tik tėvelius, brolius, bet ir kartu gyvenusią tetulytę Verutę – mamos seserį, kuri jai buvo tarsi antroji mama.

P. Mikelinskaitė romantizuotą savo gimtinės įvaizdį susikūrė tik iš pasakojimų, kadangi jai buvo tik penkios savaitės, kuomet šeima

Su broliais Jonu ir Petru bute Žirmūnuose, 2009 m.

Mikelinskų namuose ypač laukiami būdavo garsiniai knygų skaitymai – jų metu mažoji Paulė išgirdo pasakojimus apie senovės Atėnus, Romos imperijos suklestėjimą ir žlugimą, apie tai, kaip išsiveržęs Vezuvijaus ugnikalnis pražudė romėnų miestus Pompėją, Herkulanumą ir Stabiją bei kitas įdomias istorijas. Atkūrus Nepriklausomybę, P. Mikelinskaitė

rašytojo J. Mikelinsko kūriniams nėra vietos mokyklinėse programose.

P. Mikelinskaitė pokalbio metu išsakė daug minčių, pastebėjimų ne tik apie savo brolio kūrybą, bet ir apie jo tvirtą poziciją vertinant skaudžius karo ir pokario įvykius. Visa tai verta atskiros publikacijos.

Nuo Limparų pradžios mokyklos iki Vilniaus universiteto

Limparų pradžios mokyklos, kurią pradėjo lankyti 1937 m., šandien nebėra nė žymės – ten dabar vasaromis boluoja javų laukai. Tad liko tik šviesūs prisiminimai ir kelios pageltusios fotografijos. „Labai gerai prisimenu skyriaus draugę Laimutę Naudžiūnaitę. Su ja lenktyniaudavome moksle. Tačiau ji mane visuomet pralenkdavo rašydama diktantus, nes beveik niekada nepadarydavo nė vienos klaidos“, – pirmuosius mokyklinius metus prisimena jubiliatė. Pradžios mokykloje Paulę pažinimo takais vedė vienas kitą keitę didelę pagarbą užsitarnavę mokytojai Konstancija Žukaitė, Dimšaitė, Petras Zablockas, Kazys Indrelė. „Prieš tokius mokytojus reikia tik nusilenkti“, – kalbėjo P. Mikelinskaitė.

Grįždama mintimis į 1940 metų vasaros įvykius – Lietuvos okupaciją ir prijungimą prie Sovietų Sąjungos – pašnekovė prisimena, kad dauguma žmonių buvo pasimetę ir nustebe, iš pradžią nesuprasdami, kokie vergijos pančiai jiems buvo uždėti. „1940 m. lapkritį pradžios mokykloje pirmą kartą privalėjome minėti bolševikų revoliucijos dieną. Prisimenu, man reikėjo išmokyti Valerijos Valsiūnienės eilėraštį, tačiau vietoj jo spontaniškai, kaip per Vasario 16-osios šventę, padeklamavau Maironio „Lietuva brangi“. Už tai susirinkę mokinių tėvai ilgai plojo“, – tęsė savo mokyklinių dienų istoriją jubiliatė.

Po karo, 1947 m., P. Mikelinskaitė eksternu išlaikė egzaminus į Pasvalio gimnazijos šeštą klasę. Nors mokytis sekėsi gerai, tačiau, prasidėjus aktyviai agitacijai į komjaunimą, po dvejų metų teko persikelti į Joniškėlį. „Ypač aktyvus buvo

komjaunimo vadukas Aleksandras Česnavičius. „Laikydavo gimnazistus po pamokų ir kone versdavo rašyti pareiškimus į komjaunimą, o nepaklususiems parašydavo tokias charakteristikas, kad niekur neįstotum“, – pasakojo P. Mikelinskaitė. Ji 1950 m. brandos atestatą gavo Karpių dvaro rūmuose įsikūrusioje Joniškėlio vidurinėje mokykloje, kurioje nebuvo tokių aktyvių verbuotojų į komjaunimą.

Tais pačiais metais P. Mikelinskaitė įstojo į Vilniaus pedagoginį institutą studijuoti anglų kalbos. Tačiau dėl sudėtingo susiekimo laiku neatvažiavo į priėmimo komisiją. Už „bausmę“ buvo perkelta į lietuvių kalbos ir literatūros specialybės pirmakursių grupę, kurioje truko studentų. „Jaučiau, kad neturiu pedagoginės gyslės, tad po metų bandžiau perstoti į universiteto filologijos fakultetą studijuoti bibliografijos ir bibliotekininkystės. Tačiau mane išleido tik po dvejų metų. Nesigailiu žengusi tokį žingsnį“, – tvirtino P. Mikelinskaitė.

Giliai į atmintį įsirėžė pirmoji šešių savaičių praktika 1953 m. pavasarį tuomečiame Leningrade (dabar – Sankt Peterburgas). Iš Vilniaus universiteto atvykusi 25 būsimų bibliotekininkų ir bibliografų grupė, kurioje buvo tik penki vyrukai, dirbo Vyborgo kultūros namuose įsikūrusioje bibliotekoje. Šiltais žodžiais kraštiečių minėjo rūpestingą praktikos vadovą, vieną žymiausių Lietuvos knygotyrų ir bibliotekininkystės specialistų Levą Vladimirovą (1912–1999). Jis dvi kadencijas – nuo 1964 iki 1970 m. – dirbo Niujorke įsikūrusios Jungtinių Tautų D. Hamerseldo bibliotekos direktoriumi.

Pirmoji praktika įsimintina dar ir tuo, kad mieste prie Nevos P. Mikelinskaitė išgirdo žinią apie vieno kruviniausių pasaulyje tautų budelio Stalino mirtį. Kraštiečių prisimena,

parlamento įsikūrusios Nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos bibliografijos skyriuje buvo Lietuvai svarbių įvykių epicentre. „Skyriaus vedėjas Stasys Tomonis vedavo mus į visus mitingus, prie parlamento stovėjome ir lemtingomis 1991 metų sausio dienomis“, – sakė kraštiečių. Prieš 18 metų, 2002-aisiais, jai įteiktas Sausio 13-osios atminimo medalis.

Gyvenimas - tarsi nesibaigiančios kelionės

P. Mikelinskaitė sakė, kad kelionės ją masino ir žavėjo nuo pat jaunų dienų. Tačiau sovietiniais laikais kelionės buvo įmanomos tik iki „geležinės uždangos“. Nuo 1968 metų kraštiečių priklausė Vilniaus mokytojų namų B. Petrulionio turizmo klubui. Brežnevinės epochos laikais vadovaujant charizmatiškajam mokytojui Baliui Petrulioniui keliauta poetų Adomo Mickevičiaus, Aleksandro Puškino keliais ir kitais įsimintiniais maršrutais.

Tik Lietuvai atkūrus Nepriklausomybę, atsivėrė galimybės pasidaryti po pasaulį. Apie keliones kraštiečių galėtų pasakoti valandų valandas. Kai kurių kelionių išpūdziai yra sugulę į „Šiaurietiškių atsivėrimų“ puslapius.

„Koks išpūdingas vaizdas atsiveria žvelgiant į Atėnus nuo Akropolio! O paslaptingoji Jordanijos Petra, Meksikos senovinių miestų liekanos su Saulės, Mėnulio piramidėmis, išpūdingoji Didžioji kinų siena...“ – neslėpdama susižavėjimo emociškai pasakojo jubiliatė.

Prieš kelerius metus ji aplankė Vokietijai priklausančią Riugeno salą Baltijos jūroje. Joje 1943 m. brolis Jonas dirbo priverstinėje reicho darbo tarnyboje. Į tarnybą buvo paimtas tiesiai iš gimnazijos. Atsiminimais iš priverstinių darbų grįstas rašytojo romanas „Už horizonto – laisvė“.

Praėjusiais metais P. Mikelinskaitė autobusu keliavo į Rumuniją ir Bulgariją. Viešėdama Rumunijoje dar susigundė kopti į kalnus. „Man pasisekė – dukterėčiai įsikibau į parankę, o už mane jaunesnės ekskursijos dalyvės nebedrįso kopti“, – šypso-damasi pasakojo jubiliatė.

Pašnekovė apgailestavo, kad šiemet birželio 15 d. suplanuotą kelionę į Sankt Peterburgą sustabdė

koronaviruso pandemija. Paskutinį kartą vadinamojoje Šiaurinėje Rusijos sostinėje ji lankėsi prieš 35 metus.

„Iš kelionių po svečias šalis visada grįžtu ilgėdamasi Lietuvos. Tėvynė su savo kloniais, kalvomis, upėmis ir ežerais tampa dar mielesnė ir gražesnė, o mūsų sostinė Vilnius – pačiu gražiausiu ir jaukiausiu pasaulyje miestu“, – įsitikinusi šiemet 90 metų jubiliejų mininti kraštiečių P. Mikelinskaitė.

Vido DULKĖS, Pasvalio Mariaus Katiliškio viešosios bibliotekos ir asmeninio archyvo nuotraukos

Paulė Mikelinskaitė – aktyvi kraštiečių sambūrių dalyvė. Šalia – bičiulė, Pasvalio krašto garbės pilietė doc. Genovaitė Jusaitienė ir Pasvalio kraštiečių bendrijos vadovas prof. Rimantas Kanapėnas.

persikėlė į vienkiemį. „Mūsų gimtinė, kaip rašė brolis Jonas, buvo gražiausiame pasaulio kampelyje – Žadeikėlių kaime ant vaizdingo Pyvesos kranto. Tėveliams nusi-pirkus daugiau žemės, išsikėlėme į beveik už trisdešimties kilometrų prie pat Latvijos įsikūrusį Ratkūnų vienkiemį. Tėveliai ir tetulytė labai ilgėjosi gimtojo kaimo, jame likusių giminių, kaimynų. Su jais susitikdavome tik turgadieniais nuvažiavę į Pasvalį, o su giminėmis – dar ir per Sekmines Daujėnuose bei Parcinkulės atlaidus Kyburuose. Po Sekminių atlaidų susirinkdavome į smagų pakermošį pas tėvelio brolių Petrą. Tėvelis nors ir nepasižymėjo kaip geras dainininkas, po stiklinės pasvalietiško alaus linksmai užtraukdavo „Lėk, sakalėli, per ežerėlį...“, – vaikystės prisiminimais dalinosi P. Mikelinskaitė.

Jubiliatė sakė, kad knygos, poezija, dainos lydėjo nuo pat vaikystės. Namuose pagarbioje vietoje – krikštasiuolėje, šalia šventųjų paveikslų, vienas prie kito prigludę lentynoje rikiavosi Jono Biliūno, Maironio, Kazio Binkio, Vinco Mykolaičio-Putino ir kitų rašytojų kūriniai. Mažajai Povilytei pasakėles iš Prano Mašioto knygynėlio skaitydavo broliai – dažniausiai Petras ir Jonas. Jie, anot kraštiečių, gandydami avelės ir patys sukurdavo įvairių pasakų.

daugelį vaikystėje girdėtų istorinių vietų aplankė su ekskursijų grupėmis.

Garbaus amžiaus sulaukusi kraštiečių sako neįsivaizduojanti savo gyvenimo be knygos. Su dideliu malonumu paima į rankas Levo Tolstojaus, Antono Čechovo kūrinius. Į mėgstamiausių knygų lentyną taip pat padėtų Ernesto Hemingvėjaus „Senį ir jūrą“, Aleksandro Solženicyno „Vieną Ivano Denisovičiaus dieną“, Česlovo Milošo „Isos slėnį“, Emily Brontė „Vėtrų kalną“ ir daugelį kitų žymių autorių kūrinių.

Tačiau arčiausiai širdies lieka brolio Jono Mikelinsko kūryba. „Didžiuojuosi savo broliu skaitydama jo apysakas „Anonimas“, „Trys dienos, trys naktys“, „Laukinė obelis“, romaną „Genys yra margas“ ir kitus kūrinius. Jis tikriausiai vienintelis iš visų lietuvių rašytojų net du dešimtmečius laikė stalčiuje romaną apie partizanų kovą „Juodųjų eglės šalis“, kuris pasirodė tik per Atgimimą, 1988-aisiais. Ne veltui šviesaus atminimo literatūros kritikas Vytautas Kubilius Joną Mikelinską vadino tiesos rašytoju“, – kalbėjo P. Mikelinskaitė. Ji apgailestauja, kad brolis nespėjo baigti trilogijos „Kur lygūs laukai“ ir įgyvendinti kitų kūrybinių sumanymų. Kraštiečių stebina, kad 2002 m. Nacionaline kultūros ir meno premija apdovanoto

Tūkstantmetės istorijos dvelksmo pojūtis žengiant Didžiąja kinų siena.

kokia masinė psichozė buvo apėmusi daugelį žmonių. „Mačiau kaip per gedulo mitingą nualpo bibliotekos abonemento vedėja. Manau, kad tai nebuvo vaidyba“, – sakė P. Mikelinskaitė.

Apie savo darbinę veiklą Respublikinėje bibliotekoje – nuo 1989 m. Nacionalinėje Martyno Mažvydo bibliotekoje, taip pat Pasvalio Mariaus Katiliškio viešojoje bibliotekoje – jubiliatė išsamiai pasakoja minėtame žurnale „Šiaurietiški atsivėrimai“ numeryje.

Pokalbio metu ji atkreipė dėmesį, kad per Atgimimą dirbdama šalia